

V Bruseli 7. 6. 2019
COM(2019) 259 final

SPRÁVA KOMISIE RADE A EURÓPSKEMU PARLAMENTU

Zhrnutie ročných správ o realizácii operačných programov spolufinancovaných z Fondu európskej pomoci pre najodkázanejšie osoby v roku 2017

Zhrnutie ročných správ o realizácii operačných programov spolufinancovaných z Fondu európskej pomoci pre najodkázanejšie osoby v roku 2017

1. ÚVOD

Fond európskej pomoci pre najodkázanejšie osoby (ďalej len „FEAD“)¹ pomáha zmierňovať najhoršie formy chudoby v EÚ, ako je potravinová deprivácia, chudoba detí a bezdomovectvo. Z fondu je k dispozícii celková suma 3,8 miliardy EUR (v bežných cenách). V záujme doplnenia prostriedkov pridelených členskými štátmi poskytuje Európska únia až 85 % zodpovedajúcich finančných prostriedkov, vďaka čomu celková výška finančných prostriedkov dosahuje okolo 4,5 miliardy EUR. Členské štáty realizujú i) operačný program potravinovej a/alebo základnej materiálnej pomoci (OP I) a/alebo ii) operačný program sociálneho začlenenia (OP II). Potravinová a/alebo základná materiálna pomoc sa musia doplniť sprievodnými opatreniami, napríklad odporúčením obrátiť sa na sociálne služby. V súlade s článkom 13 ods. 9 nariadenia (EÚ) č. 223/2014 (ďalej len „nariadenie o FEAD“) toto zhrnutie vychádza z informácií uvedených v správach o realizácii za rok 2017 v podobe, v akej ich schválila Komisia. Platia isté obmedzenia týkajúce sa údajov. Hodnoty týkajúce sa niekoľkých ukazovateľov boli stanovené na základe informovaných odhadov. Súhrnné hodnoty sa teda musia posudzovať opatrne (pozri aj prílohu). Správy členských štátov sú teraz úplnejšie, niektoré nedostatky však pretrvávajú. Napríklad správy o horizontálnych princípoch často neobsahujú informácie o opatreniach prijatých na dosiahnutie súladu s týmito princípmi. Pokiaľ ide o sprievodné opatrenia, podávanie správ sa zlepšilo, ale ich podiel na napĺňaní cieľa sociálneho začlenenia je často ťažké posúdiť na základe poskytnutých dôkazov, pričom naďalej chýba systematické nahlasovanie prekážok a problémov s ich realizáciou. Správu o realizácii predložili všetky členské štáty okrem Spojeného kráľovstva. Vzhľadom na časový odstup medzi realizáciou a podávaním správ obsahuje táto súhrnná správa aj informácie o neskoršom vývoji, ak sú takéto informácie k dispozícii.

2. NAJNOVŠÍ VÝVOJ NA ÚROVNI EÚ

Aj keď podiel ľudí ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením v roku 2017 klesol z 23,5 % na 22,4 %, problém naďalej predstavujú riziká sociálneho vylúčenia, a to najmä u detí, bezdomovcov, ľudí so zdravotným postihnutím a ľudí s migrantským pôvodom. Celkový počet ľudí ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením dosiahol 113 miliónov, čo je menej ako pred krízou, ale stále ďaleko od dosiahnutia cieľov uvedených v stratégii Európa 2020. Závažná materiálna deprivácia síce klesla ešte viac, vo viacerých členských štátoch však zostáva vysoká. Bezdomovectvo sa v poslednom období zvýšilo takmer vo všetkých členských štátoch. Údaje svedčiacie o rizikách chudoby, ktorým čelia pre deti, zostávajú výrazne vyššie ako údaje týkajúce sa bežnej populácie. V tejto súvislosti je naďalej nevyhnutná podpora z FEAD pre najviac znevýhodnené skupiny v spoločnosti, a to poskytovaním potravín a základného spotrebného tovaru, napríklad školských a hygienických potrieb, alebo organizovaním činností zameraných na sociálne začlenenie.

¹ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 223/2014 z 11. marca 2014 o Fonde európskej pomoci pre najodkázanejšie osoby (Ú. v. EÚ L 72, 12.3.2014, s. 1). Nariadenie bolo zmenené v auguste prostredníctvom revízie nariadenia o rozpočtových pravidlách: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1537946431022&uri=CELEX:02014R0223-20180802>.

V roku 2018 Komisia prijala ambiciózny návrh na zriadenie Európskeho sociálneho fondu plus (ESF+) na ďalšie programové obdobie, kde zlúčila FEAD s ESF a tromi ďalšími finančnými nástrojmi². O predmetnom návrhu sa v súčasnosti rokuje so spoluzákondarcami. Cieľom nariadenia o ESF+³, ktoré vychádza z posúdenia vplyvu⁴, je zabezpečiť, aby sa zdroje v rámci zdieľaného riadenia zameriavali na kľúčové výzvy, a to najmä na podporu zásad Európskeho piliera sociálnych práv a vykonávanie odporúčaní európskeho semestra. Vzhľadom na uvedené pretrvávajúce výzvy má predmetné nariadenie ambíciu podporiť sociálne začlenenie prostredníctvom významného objemu prostriedkov z ESF+ pridelených na vnútroštátnej úrovni (najmenej 25 %). Jeho cieľom je zároveň riešiť materiálnu depriváciu stanovením cieľovej hodnoty na úrovni EÚ vo výške 4 % a stanovením pridelených minimálnych rozpočtových prostriedkov vo výške 2 % na členský štát. Tým sa zabezpečí, že určitá minimálna výška zdrojov sa vynaloží na tých, ktorí čelia najväčšej núdzi; Komisia odhaduje, že podpora zostane na rovnakej úrovni ako v prípade súčasného FEAD. Nariadenie o ESF+ sa zaoberá aj žiadosťou zainteresovaných strán o zachovanie miernejších požiadaviek na tento druh pomoci a zjednodušenie požiadaviek týkajúcich sa zberu údajov, monitorovania a podávania správ.

Expertná skupina FEAD, ktorá sa skladá z členov riadiacich orgánov, v rokoch 2017 a 2018 zasadala dvakrát, aby prediskutovala vykonávanie programu FEAD vrátane rozvoja opatrení týkajúcich sa základnej materiálnej pomoci (špecifický cieľ XI) a sociálnej integrácie najodkázanejších osôb (špecifický cieľ X) prostredníctvom ESF+. Okrúhly stôl poskytol informácie o aktuálnom stave z hľadiska komplementárnosti medzi FEAD a ESF. Komisia zorganizovala **stretnutia siete FEAD**, kde sa riešila aj budúcnosť FEAD v novom programovom období. Koncom roka 2018 sa uskutočnilo 13 podujatí na výmenu skúseností a osvedčených postupov. Účastníci, najmä hostiteľské členské štáty, predstavili prípadové štúdie a informovali o problémoch a riešeniach týkajúcich sa otázok spoločného záujmu v súvislosti s realizáciou programu FEAD. Stretnutia sa zameriavali najmä na sprievodné opatrenia a na zníženie miery bezdomovectva a vylúčenia z bývania. Prvýkrát bolo stretnutie siete spojené s udeľovaním ocenení Európskej federácie národných združení pracujúcich s bezdomovcami (FEANTSA) projektom venovaným odstraňovaniu bezdomovectva za rok 2018 („Ending Homelessness Awards 2018“). V druhej polovici roku 2017 a 2018 sa uskutočnili výročné stretnutia so **zástupcami partnerských organizácií na úrovni EÚ**, ktoré boli zamerané na realizačné výzvy a podnety v súvislosti s novým programovým obdobím a komunikačnými činnosťami.

Hodnotenie FEAD v polovici trvania⁵ potvrdilo, že vďaka FEAD dostávajú najodkázanejšie osoby veľmi potrebnú pomoc. V rokoch 2014 až 2017 získalo prostredníctvom tohto fondu podporu v priemere 12,7 milióna ľudí ročne. Fond je prepojený s vnútroštátnymi opatreniami na zmierňovanie chudoby a fondmi EÚ (v neposlednom rade aj ESF) a zároveň ich dopĺňa. FEAD má významný pozitívny vplyv na takmer každý členský štát, najmä pokiaľ ide o nové cieľové skupiny, nové činnosti a väčšie územné pokrytie. Významným vplyvom bolo zvýšenie kapacity a partnerských organizácií a ich

² Iniciatíva na podporu zamestnanosti mladých ľudí, program v oblasti zamestnanosti a sociálnej inovácie a program v oblasti zdravia.

³ https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/budget-may2018-european-social-fund-plus-regulation_en.pdf.

⁴ https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/budget-may2018-esf-egf-swd_en.pdf.

⁵ Pracovný dokument útvarov Komisie: Hodnotenie Fondu európskej pomoci pre najodkázanejšie osoby (FEAD) v polovici trvania, SWD (2019) 148; a jeho zhrnutie, SWD (2019) 149.

profesionalizácia. Existuje však jasný dôkaz o tzv. „gold platingu“⁶ vedúcemu k nadmerným požiadavkám, medzi ktoré patrí požiadavka týkajúca sa registrácie konečných príjemcov, ktorú ukladá väčšina členských štátov. Z nadobudnutých poznatkov vyplýva potreba naďalej sa sústrediť na najodkázanejšie osoby, posilňovať ďalšiu súčinnosť s ESF a zabezpečovať flexibilitnú realizáciu (programu). Týmito otázkami sa rozoberali v návrhu Komisie týkajúcom sa ESF+.

Všetky členské štáty, ktoré vykonávajú OP I, vykonali v roku 2017 štruktúrované prieskumy konečných príjemcov, ako sa vyžaduje v nariadení o FEAD⁷. Táto správa sa zaoberá aj týmito prieskumami. Cieľom bolo porozumieť sociálno-ekonomickému zázemiu príjemcov, ich súčasnej a minulej situácii a zistiť mieru ich spokojnosti s pomocou z FEAD, ako aj zhromaždiť údaje od partnerských organizácií o distribúcii materiálnej pomoci a o type poskytnutých sprievodných opatrení.

3. POKROK PRI REALIZÁCII OPERAČNÝCH PROGRAMOV

3.1. Finančné plnenie

Celkovo sa finančné plnenie programov FEAD v roku 2017 naďalej zrýchľovalo. Celkové oprávnené verejné výdavky schválené na operácie FEAD (na vnútroštátnej úrovni a na úrovni EÚ) predstavovali v praxi sumu vo výške 637,3 milióna EUR, čo predstavuje zvýšenie v porovnaní s rokom 2016, keď tieto prostriedky dosahovali 569,5 milióna EUR, a výrazné zvýšenie v porovnaní s rokom 2015 (444,2 milióna EUR). Tým kumulatívne viazané výdavky na roky 2014 – 2017 dosiahli výšku 1 973,5 milióna EUR, čo predstavuje 44 % celkových zdrojov programov (únijné a vnútroštátne spolufinancovanie). Platby prijímateľom v roku 2017 boli nižšie ako v predchádzajúcom roku (405,2 milióna EUR v roku 2017 oproti 434,9 milióna EUR v roku 2016), ale boli o niečo vyššie ako v roku 2015 (395,2 milióna EUR). Podrobný finančný rozpis, aj podľa členských štátov, sa uvádza v tabuľke I v prílohe⁸.

Významný pokrok sa dosiahol v prípade žiadostí o platbu predložených Komisii. V roku 2017 členské štáty vykázali v rámci oprávnených verejných výdavkov celkovú sumu 475 miliónov EUR v porovnaní s 353,4 milióna EUR v roku 2016 a 46,3 milióna EUR v roku 2015.

Pokiaľ ide o finančné plnenie, Komisia do 31. decembra 2018 vyplatila celkovo 955 miliónov EUR vo forme priebežných platieb. Finančné plnenie vyjadrené ako úroveň priebežných platieb uskutočnených Komisiou dovtedy prekročilo 25 % celkových pridelených rozpočtových prostriedkov na roky 2014 – 2020.

3.2. Praktická realizácia

Prostredníctvom FEAD poskytlo v roku 2017 pomoc 26 členských štátov, čo v porovnaní s predchádzajúcim rokom predstavuje výrazný pokrok. CY, HU a HR začali distribuovať pomoc v roku 2017 a PT obnovilo distribúciu potravín, ktorá sa v roku 2016 zastavila. 22 z 26

⁶ Výraz „gold plating“ sa používa v súvislosti s prekračovaním rámca nevyhnutných požiadaviek stanovených v právnych predpisoch EÚ, ktorého sa dopúšťajú členské štáty pri vykonávaní daných právnych predpisov EÚ na národnej úrovni. Môžu sa tým síce posilniť pozitívne účinky týchto predpisov, ale takisto to môže viesť aj k vzniku dodatočných zbytočných nákladov pre podniky a orgány verejnej moci, čo sa potom chybne pripisuje právnym predpisom EÚ.

⁷ Článok 17 ods. 4 nariadenia (EÚ) č. 223/2014.

⁸ Niekoľko členských štátov aktualizovalo určité hodnoty spoločných ukazovateľov vstupov FEAD na roky 2015 a 2016. Preto sa hodnoty uvedené v tejto časti môžu líšiť od hodnôt uverejnených v predchádzajúcich rokoch.

členských štátov distribuovalo potraviny a/alebo základnú materiálnu pomoc a zabezpečilo sprievodné opatrenia (OP I, pozri obrázok 1). 4 členské štáty zaviedli programy sociálneho začlenenia (OP II; pozri obrázok 1). RO bolo jediným členským štátom okrem UK, ktoré v roku 2017 neposkytovalo pomoc, keďže muselo v nadväznosti na inštitucionálne zmeny prepracovať svoj operačný program.

V rokoch 2017 a 2018 došlo k zmenám niekoľkých operačných programov, čo svedčí o tom, že koncept intervenčných opatrení alebo osobitných vykonávacích opatrení môže byť efektívnejší. Zmeny sa najčastejšie týkajú spôsobu zamerania na konečných príjemcov, kritérií oprávnenosti pre konečných príjemcov a/alebo zloženia poskytovanej potravinovej a materiálnej pomoci. Niektoré zmeny OP súviseli s použitím paušálnych sadzieb, čím sa zjednodušila správa fondu. Často sa vykonávali aj ďalšie zmeny, ktoré nemuseli prebiehať formálnym spôsobom, ako napríklad rozšírenie sprievodných opatrení alebo ich prispôbenie novým potrebám.

Obrázok 1: Typ pomoci poskytovanej v roku 2017

OP	Typ pomoci	Členský štát
OP I	Potraviny	BE, BG, CY, EE, ES, FI, FR, HU, IT, LT, MT, PL, PT, SI (14)
	Základná materiálna	AT (1)
	Obidve formy pomoci	CZ, EL, HR, IE, LU, LV, SK (7)
OP II	Sociálne začlenenie	DE, DK, NL, SE (4)

Odhaduje sa, že v roku 2017 využilo pomoc z FEAD 12,9 milióna ľudí, čo je viac než priemer v období rokov 2014 až 2017, ktorý predstavoval 12,7 milióna ľudí ročne. Z tohto počtu osôb v roku 2017 viac ako 12 miliónov (95 %) získalo potravinovú pomoc a približne 580 000 (4,5 %) základnú materiálnu pomoc⁹, zatiaľ čo približne 36 600 (0,3 %) sa zúčastnilo na programoch sociálneho začlenenia (OP II)¹⁰.

Štyri členské štáty, ktoré zaviedli programy sociálneho začlenenia, poskytli pomoc o 25 % väčšiemu počtu jednotlivcov ako v roku 2016. Mimoriadny medziročný nárast vykazovalo NL (333 %) a SE (117 %), keďže prijali rôzne stratégie na zapojenie konečných príjemcov do navrhovaných činností v oblasti sociálneho začlenenia (tie sú vysvetlené ďalej). Všetky štyri štáty splnili alebo prekročili väčšinu svojich ročných cieľov.

Polovica členských štátov poskytla pomoc väčšiemu počtu osôb ako v roku 2016, hoci došlo k všeobecnému poklesu celkového počtu konečných príjemcov, zo 16 miliónov v roku 2016 na 12,9 milióna v roku 2017, a to najmä v dôsledku toho, že RO v roku 2017 neposkytovalo pomoc. V roku 2016 Rumunsko poskytlo podporu 3,3 miliónu osôb, avšak v roku 2017 ju z vyššie uvedených dôvodov muselo zastaviť. Tento pokles bol čiastočne kompenzovaný 13 členskými štátmi (AT, BE, BG, CZ, DE, DK, FR, IE, LU, LV, NL, PL a SE), ktorých podporu získalo približne o 362 000 konečných príjemcov viac ako v roku 2016. Okrem toho začali v roku 2017 s poskytovaním pomoci CY, HU, HR a PT, čím sa celkový počet príjemcov zvýšil o 340 000 osôb. Okrem toho IE, ktoré do roku 2016 poskytovalo len potravinovú pomoc, poskytlo v roku 2017 základnú materiálnu pomoc približne 5 000 jednotlivcom.

⁹ V operačných programoch, v rámci ktorých sa poskytujú obidve formy pomoci, keďže môže dochádzať k viacnásobnému započítaniu tej istej osoby.

¹⁰ Predložené údaje boli založené na odhadoch, ktoré vypracovali partnerské organizácie. Je možné, že koneční príjemcovia boli započítaní viac než raz.

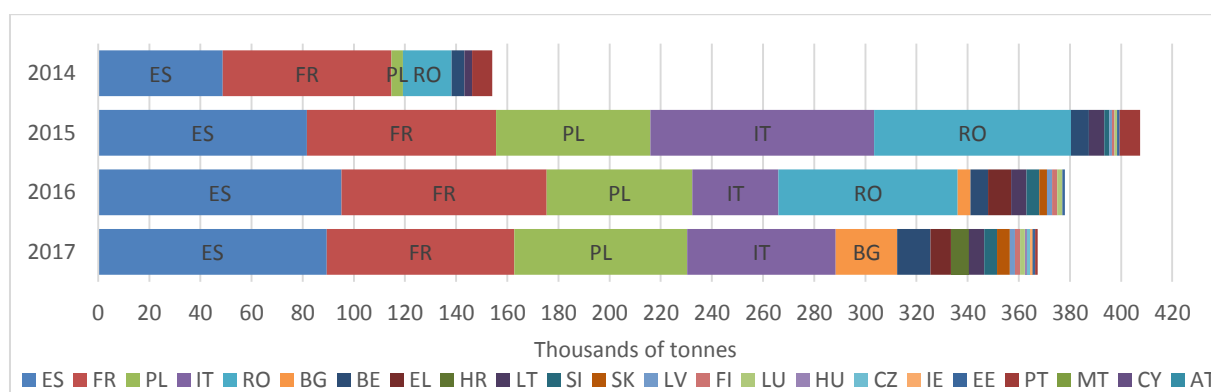
Deti predstavovali 30 % z 12,9 milióna osôb, ktoré v roku 2017 dostali potravinovú pomoc, základnú materiálnu pomoc alebo pomoc pri sociálnom začleňovaní. To znamená, že podporu dostali 4 milióny detí. Podobne ako v predchádzajúcich rokoch približne polovicu všetkých osôb, ktorým bola poskytnutá pomoc, tvorili ženy (6 miliónov). 10 % tvorili migranti, ľudia s cudzím pôvodom alebo príslušníci menšín (1,1 milióna ľudí). Okrem toho 8 % konečných príjemcov tvorili ľudia vo veku 65 rokov alebo viac (1 milión), 3 % predstavovali osoby so zdravotným postihnutím (433 000) a 3 % bezdomovci (370 000).

Odhadovaný počet bezdomovcov, ktorí dostali pomoc z FEAD, vzrástol v roku 2017 o 71 % na viac ako 370 000. Približne dve tretiny ďalších ľudí bez domova, ktorým bola poskytnutá pomoc, sa nachádzali v IT, ktoré rozšírilo svoj program poskytovania hotových jedál, aby sa táto pomoc dostala k väčšiemu počtu ľudí. V BE a CZ sa takisto výrazne zvýšil počet ľudí bez domova, ktorým bola poskytnutá pomoc, pričom v BE to bola potravinová pomoc a v CZ potravinová aj základná materiálna pomoc. BG, IE, LV, SE a SK taktiež zaznamenali zvýšenie v tejto cieľovej skupine a HR, HU a PT začali v roku 2017 tejto skupine prvý raz pomáhať pomocou finančných prostriedkov z FEAD¹¹.

OP I – Potravinová pomoc

Väčšina členských štátov zvýšila množstvo dodávaných potravín, a to aj napriek všeobecnému poklesu celkového množstva potravín distribuovaných v roku 2017, ktoré v porovnaní s rokom 2016 kleslo o 3 %; a to najmä v dôsledku skutočnosti, že RO v roku 2017 neposkytovalo potravinovú pomoc. V roku 2017 potravinovú pomoc poskytovalo 21 členských štátov. Päť členských štátov (ES, FR, PL, IT a BG) v roku 2017 poskytlo 85 % celkového množstva dodaných potravín (pozri obrázok 2). Dve tretiny potravinovej pomoci predstavovali mliečne výrobky a múka, chlieb, zemiaky a iné škrobové výrobky. Najväčší nárast distribuovaných potravín v tonách bol v roku 2017 zaznamenaný v IT a BG, kde sa rozšíril program potravinovej pomoci. V porovnaní s rokom 2016 distribuovalo IT o 24 000 ton a BG o 19 000 ton viac potravín. Okrem toho vďaka začleneniu ďalšieho potravinového sortimentu a partnerských organizácií do programu IE v roku 2017 štvornásobne zvýšilo množstvo distribuovaných potravín (ďalších 623 ton). Ďalšie členské štáty vrátane BE, CY, CZ, HR, HU, LT, LV, PL, PT a SK takisto zvýšili množstvo dodávaných potravín.

Obrázok 2: Potravinová pomoc poskytnutá v rokoch 2014 – 2017 (v tisícoch ton)

Zdroj: Spoločné ukazovatele výstupov FEAD (ID 11), 2014 – 2017

¹¹ FR odhad pre ukazovateľ 14f (bezdomovci) neposkytlo.

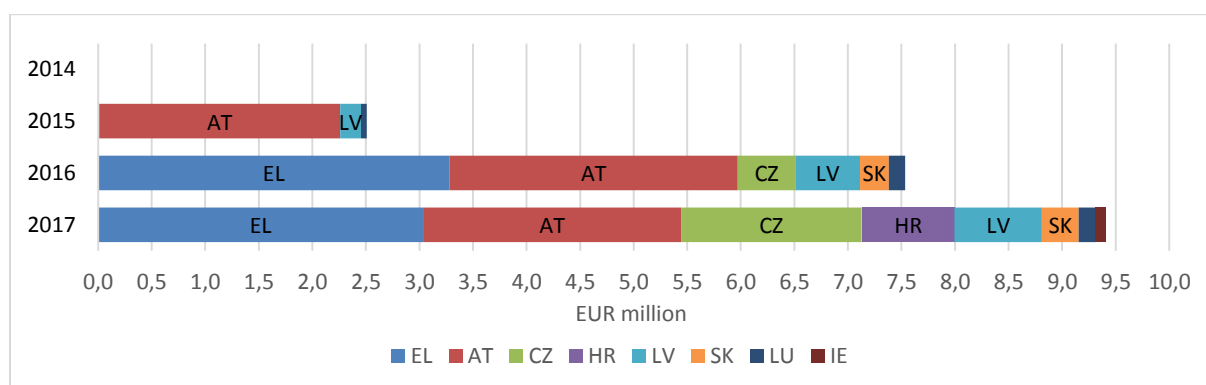
Väčšina členských štátov, ktoré poskytovali potravinovú pomoc, sa rozhodla distribuovať potravinový sortiment na domácu spotrebu, najčastejšie vo forme jedného alebo viacerých typov štandardizovaných potravinových balíkov. Medzi ne patrili BG, BE, CZ, EE, ES, HU, LT, LV, MT, PL, PT a SK. V ďalších členských štátoch prispôbili partnerské organizácie pomoc potrebám cieľových skupín (FI, HR, IE a SI). Niektoré členské štáty poskytovali aj hotové jedlá školákovi (CY, CZ, HR a IT) alebo ľuďom bez domova (FI, HU, IT, LV, PL a SK). Potravinová pomoc poskytnutá partnerskými organizáciami v BG, CY, HU a ES bola celá financovaná z FEAD. V ostatných členských štátoch partnerské organizácie doplnili potravinovú pomoc z FEAD potravinovými výrobkami financovanými alebo darovanými z iných zdrojov.

OP I – Základná materiálna pomoc

V roku 2017 členské štáty roz distribuovali o 25 % viac základnej materiálnej pomoci ako v roku 2016 (v hodnote 9,4 milióna EUR). Medzi členské štáty, ktoré distribuovali základnú materiálnu pomoc, patria: AT, CZ, EL, HR, IE, LU, LV a SK. Väčšina základného tovaru bola distribuovaná v troch členských štátoch: AT, CZ a EL (pozri obrázok 3). Všetky tieto členské štáty okrem AT poskytovali popri potravinovej pomoci aj základnú materiálnu pomoc. Výrazné zvýšenie základnej materiálnej pomoci bolo spôsobené najmä tým, že CZ zvýšila poskytovanú sumu o 1,1 milióna EUR, aby uspokojila potreby najodkázanejších osôb v krajine. HR a IE, ktoré v roku 2017 poskytovali základnú materiálnu pomoc prvýkrát, pridali k celkovému množstvu pomoci tovar v hodnote asi 1 milión EUR. V LV a SK sa zvýšila hodnota distribuovaného tovaru. AT a EL však distribuovali tovar v hodnote o 530 000 EUR menej ako v roku 2016.

Členské štáty distribuovali najmä školské potreby a hygienické výrobky rodinám s deťmi. CZ, HR a SK sa zamerali aj na bezdomovcov a poskytli im hygienické výrobky a ďalšie potreby. Medzi výrobky dodávané rodinám s deťmi patrili písacie potreby a školské pomôcky (AT, HR, IE a LV) a školské tašky (AT, HR a LV). LV a SK zahrnuli aj výrobky osobnej hygieny a HR odevy a potreby pre batolátá, športové vybavenie a oblečenie. Bezdomovci dostali najmä výrobky osobnej hygieny. V CZ dostali aj kuchynské vybavenie, odevy a bielizeň pre domácnosť a v HR spacie vaky/prikrývky a bielizeň pre domácnosť.

Obrázok 3: Celková peňažná hodnota základnej materiálnej pomoci v rokoch 2014 – 2017 (v miliónoch EUR)

Zdroj: Spoločné ukazovatele výstupov FEAD (ID 15), 2014 – 2017. Pozn.: v roku 2014 nedošlo k distribúcii základnej materiálnej pomoci.

Členské štáty identifikovali oprávnených konečných príjemcov buď prostredníctvom riadiacich orgánov využívajúcich údaje o sociálnom zabezpečení alebo prostredníctvom partnerských organizácií vďaka ich poznatkom a porozumeniu sociálno-ekonomickej situácie a potrieb cieľových skupín. Je to v súlade s právnym základom programu FEAD, keďže je na každom členskom štáte, aby rozhodol, ako identifikovať najodkázanejšie osoby na základe objektívnych kritérií a konzultácií so zainteresovanými stranami. V niektorých členských štátoch (IT, LT, LV a SI) riadiaci orgán od konečných príjemcov vyžadoval vyplnenie formulára žiadosti v záujme oprávnenosti nároku (na podporu). Ďalšie členské štáty uplatňovali iné metódy. V LU oprávnenosť konečného príjemcu individuálne vyhodnocoval odborník a vo FI partnerské organizácie predovšetkým usporadúvali podujatia s priamou dodávkou pomoci a poskytovali potraviny každému, kto o ne požiadal. Hotové jedlá pre bezdomovcov sa za bežných okolností poskytovali komukoľvek, kto o ne požiadal, alebo kto prišiel do distribučných miest (FI, HU, IT, LV, PL a SK).

OP I – Sprievodné opatrenia

Členské štáty uviedli, že sprievodné opatrenia poskytnuté spolu s potravinovou a/alebo základnou materiálnou pomocou prispeli k posilneniu sociálneho začlenenia najodkázanejších osôb. Štruktúrovaný prieskum o konečných príjemcoch ukázal, že napríklad v IT majú potravinová pomoc a sprievodné opatrenia pre marginalizované osoby a ich rodiny zásadný význam. Pomoc, ktorú dostali, predstavovala nielen riešenie ich základných potrieb a úľavu, ale pripravila aj pôdu pre sociálne začlenenie. V BG prieskum odhalil, že sprievodné opatrenia zlepšili informovanosť konečných príjemcov o sociálnych a zdravotníckych službách. Posilnili zároveň ich schopnosť spravovať rodinný rozpočet a niektorí koneční príjemcovia našli po zapojení sa do programu pracovné miesta. Okrem toho sa na 12. zasadnutí siete FEAD v októbri 2018 uskutočnila významná výmena osvedčených postupov medzi orgánmi alebo partnerskými organizáciami siedmich členských štátov, ktoré predstavili a svoje prístupy a podelili sa o ne.

Väčšina členských štátov stanovila viac ako tri typy sprievodných opatrení, pričom len niekoľko z nich sa rozhodlo zamerať sa na jednu alebo dve činnosti. Sprievodné opatrenia vykonané v roku 2017 zahŕňali¹²:

- **sociálne poradenstvo/psychologicko-sociálne služby** (BE, BG, CY, CZ, EE, FR, HR, HU, LV, SI a SK), ako je bezplatná psychologická podpora pre deti vo verejných školách (na požiadanie rodičov/opatrovníkov) alebo poradenstvo v zložitých životných situáciách;
- **výživové poradenstvo/poradenstvo v oblasti zdravého stravovania** (BE, BG, CZ, EE, FI, FR, HR, LU, LV, MT, PL, PT, SI a SK) vrátane poradenstva o príprave, skladovaní a recyklácii jedál a organizácie kurzov varenia a vzdelávacích kurzov na podporu zdravého stravovania,
- **finančné poradenstvo/podpora rozpočtového riadenia** (BE, BG, CZ, EE, HR, LV, MT, PL, SI a SK) s cieľom pomôcť napríklad pri znižovaní dlhov konečných príjemcov;
- **odporúčenie obrátiť sa na iné verejné inštitúcie alebo MVO a informovať sa o sociálnych a zdravotníckych službách**, ktoré poskytujú (AT, BE, BG, CZ, EE, ES, FI, FR, HR, IT, LU a LV).
- **spoločenské a voľnočasové aktivity** (EE, FI, FR, LT, LU, LV, MT a SI), ako sú podujatia v oblasti spoločného stravovania, kultúrne aktivity a organizované prázdninové pobyty, letné tábory pre deti, fašiangové a vianočné oslavy, športové akcie;

¹² V BE, CY, EE, FI, FR, LT, MT a RO neboli sprievodné opatrenia financované z FEAD.

- **vzdelávacie činnosti a odborné školenia/programy zamerané na nadobúdanie zručností** (EE, ES, FR, LV a SI) vrátane integrácie na trhu práce, jazykového vzdelávania alebo seminárov so zameraním na podporu vzdelávania detí;
- **rôzne zručnosti pre domácnosť** (BE, FR, HR, LU, LV, MT, PL a SI), najmä varenie, ale aj čistenie, šitie, recyklácia atď. a
- **d ďalšie služby/činnosti** zahŕňajúce poskytovanie poradenstva o tom, čo robiť v prípade núdze/katastrofy (BG), organizovanie činností v oblasti energie z obnoviteľných zdrojov (LU a MT) a poskytovanie právneho poradenstva (SI).

Podľa niektorých členských štátov boli sprievodné opatrenia obzvlášť dôležité pre špecifické skupiny najodkázanejších osôb. Napríklad pre deti vo veku do 15 rokov (AT), deti vo verejných školách (CY), osamelých rodičov alebo veľké rodiny (LT), sociálne znevýhodnených starších ľudí (CZ) a osoby izolovanejšie v dôsledku problémov s mobilitou alebo zdravotných problémov a/alebo nízkej úrovne dôvery vo formálne inštitúcie (SK). V týchto prípadoch sa realizovali činnosti, ktoré mali týchto ľudí prepojiť so špecifickými sociálnymi alebo zdravotníckymi službami, ktoré by im mohli ďalej pomôcť. Okrem toho v niektorých členských štátoch dokázali partnerské organizácie prostredníctvom sprievodných opatrení zhromaždiť informácie o potrebách konečných príjemcov a zlepšiť tak pomoc, ktorá im bola poskytovaná (MT a SK).

OP II – Sociálne začlenenie

V roku 2017 poskytli podporu pri sociálnom začleňovaní 4 členské štáty: DE, DK, NL a SE. Napriek náročnému začiatku v roku 2016 priniesol projekt „Staršie osoby v susedstve“ v NL v roku 2017 veľmi dobré výsledky. Cieľom projektu bolo zmierniť sociálne vylúčenie znevýhodnených starších ľudí. Po posilnení kontaktov s cieľovou skupinou sa NL podarilo zapojiť trikrát viac jednotlivcov ako v roku 2016. Čo je najdôležitejšie, po jednom roku účasti zostalo v programe naďalej zapojených približne 52 % starších ľudí, ktorí boli príjemcami pomoci, 39 % uviedlo, že sa im podarilo rozšíriť svoje spoločenské kontakty a 43 % si zlepšilo digitálne a finančné zručnosti.

DE bolo obzvlášť efektívne pri oslovovaní novoprichádzajúcich dospelých (väčšinou z rómskej komunity) a bezdomovcov a pri zlepšovaní ich prístupu k poradenským a podporným opatreniam. Viac ako 80 % novoprichádzajúcich dospelých a bezdomovcov, ktorým bola poskytnutá pomoc, dokázalo po účasti na aktivitách v oblasti sociálneho začleňovania v roku 2017 využívať sociálne služby. Značný pokrok sa dosiahol aj v súvislosti s cieľovou skupinou novoprichádzajúcich detí v predškolskom veku a ich rodičov, no v záujme dosiahnutia cieľa, ktorým je zvýšiť do roku 2020 ich počet na 19 700, však bude potrebné podniknúť ďalšie kroky.

DK zlepšilo podmienky bezdomovcov tým, že im ponúklo prístup do útulkov a k sociálnym pracovníkom. Do roku 2017 program pomohol 958 osobám, čo predstavovalo splnenie cieľa stanoveného na programové obdobie 2014 – 2020 (1 400 osôb) na 68 %. Sociálne služby ponúkané v rámci programu využilo o 15 % viac bezdomovcov, ako sa očakávalo.

SE v roku 2017 zdvojnásobilo počet prechodne migrujúcich osôb v rámci EÚ/EHP, ktorým bola poskytnutá pomoc (z 505 v roku 2016 na 1 097). Zameralo sa na činnosti, ktoré majú posilniť integráciu do komunity, ako je poskytovanie informácií o umiestnení útulkov a právach a povinnostiach migrantov či poskytovanie prekladateľských služieb a poradenstva v oblasti zdravia. Pokiaľ ide o posledný uvedený aspekt, 64 % osôb, ktoré využili

pomoc, uviedlo, že vďaka poskytnutej pomoci sú schopné postarať sa o svoje zdravie a hygienu.

Prekážky pri realizácii

Dôkladné monitorovanie programu, ako aj intenzívna spolupráca medzi orgánmi a partnerskými organizáciami pomohli prekonať mnohé z prekážok, ktoré sa objavili. Hodnotenia a prieskumy vykonané v roku 2017 takisto pomohli upozorniť na problémy a poskytli členským štátom užitočné informácie na ich riešenie.

Medzi prekážky, ktoré sa vyskytli v niektorých členských štátoch, patrili najmä:

- i) ťažkosti spojené s využívaním a/alebo so zhromažďovaním informácií od konečných príjemcov z dôvodu právnych obmedzení, kultúrnych rozdielov a rizika stigmatizácie (DE, DK, IT, NL, SE a SK);
- ii) komplikované postupy verejného obstarávania a/alebo kontrolné systémy, ktoré spôsobili oneskorenie pri distribúcii a/alebo zaťažujúce procesy (ES, FR, IT, LU a PT);
- iii) nedostatočná kapacita partnerských organizácií, ktorá im bránila v častejšej alebo rozsiahlejšej distribúcii pomoci či v účasti na programe (EE, ES a PT);
- iv) nízka kvalita alebo nedostatok určitého tovaru (EE, ES a FR);
- v) problémy pri plánovaní a logistike distribúcie pomoci, ktoré v niektorých prípadoch viedli k oneskorenej distribúcii tovaru alebo k jeho nerozdistribuovaniu (LV, MT, PL a SK);
- vi) sťažnosti konečných príjemcov týkajúce sa hmotnosti potravinových balíkov, obmedzenej rozmanitosti, nedostatku určitého tovaru a chýbajúcich informácií o čase/mieste distribúcie (BE, ES, FI a MT) a
- vii) problémy riadiacich orgánov alebo partnerských organizácií pri zbere údajov z monitorovania; čo viedlo k tomu, že členské štáty museli aktualizovať hodnoty niektorých ukazovateľov vykázaných v rokoch 2015 a 2016 (HU, HR, ES, DE, DK a SE).

Dva členské štáty čelili ďalším prekážkam, ktoré mali vplyv na celkové množstvo distribuovaných potravín a celkový počet konečných príjemcov, ktorým bola v roku 2017 poskytnutá pomoc. V RO bola distribúcia potravín prerušená v roku 2017 z dôvodu inštitucionálnych zmien a následného prepracovania operačného programu. PT obnovilo distribúciu potravín v roku 2017, ale iba v novembri, a bolo schopné pokryť len kontinentálne územie, nie však autonómne regióny.

Len málo krajín uviedlo pokles počtu konečných príjemcov vyplývajúci zo zníženia úrovne chudoby. Ide o dobrú správu, ktorú však treba posudzovať opatrne, pretože v niektorých prípadoch krajiny zmenili parametre používané na definovanie chudoby a/alebo oprávnenosti na podporu z FEAD (EE, LV, SI a SK).

Horizontálne princípy

Podľa členských štátov sa Európsky sociálny fond (ESF) a FEAD vzájomne posilňovali a/alebo dopĺňali. BG uviedlo, že programy FEAD a ESF prispeli k dosiahnutiu cieľov stratégie Európa 2020, ktorými sú zníženie chudoby a sociálneho vylúčenia v EÚ. V CZ mnohé partnerské organizácie FEAD pracovali aj na projektoch financovaných z ESF a konštatovali, že ich činnosti sa navzájom dopĺňajú. Okrem toho v mnohých prípadoch

doplnkovosť s iniciatívami financovanými z ESF vyplývala zo sprievodných opatrení (napríklad koneční príjemcovia dostávali odporúčanie využívať aktivity ESF). V AT, CY, CZ, EE, HR, HU, IT, LU, MT a SI pôsobili koordinačné/pracovné skupiny, ktoré zaistovali doplnkovosť programu s ESF. DK, DE, FI, FR a LV využívali iné formy koordinácie. Tieto mechanizmy predstavovali pevný základ pre koordináciu a zamedzili prípadnému dvojitému financovaniu. Napríklad v DE došlo v roku 2017 k zastaveniu jedného projektu FEAD, pretože nový projekt ESF bol zameraný na tú istú skupinu ľudí.

Niektoré členské štáty prijali komplexné prístupy k rodovej rovnosti a nediskriminácii a týmto horizontálnym princípom sa riadili v rôznych fázach projektového cyklu¹³. Všetky členské štáty napríklad zabezpečili, aby bola pomoc založená výlučne na potrebách a aby nedochádzalo k diskriminácii na základe pohlavia, etnického pôvodu atď. Okrem toho niektoré členské štáty pre partnerské organizácie pripravili usmernenia alebo semináre týkajúce sa rodovej rovnosti a nediskriminácie (DE a LV), pričom pri výbere partnerských organizácií alebo zamestnancov uplatňovali prístup zohľadňujúci rodový aspekt (DK, HR a SK) a/alebo prihliadali na osobitné potreby cieľových skupín, ako sú osamelí rodičia alebo osoby so zdravotným postihnutím (CZ, ES, HU, MT, PL, SE a SK).

Na SK bola rodová rovnosť neoddeliteľnou súčasťou všetkých fáz projektu. Prijaté opatrenia zahŕňali: i) výber zamestnancov (žiadna diskriminácia na základe pohlavia, veku, etnickej príslušnosti, náboženstva alebo telesného postihnutia); ii) záväzky partnerskej organizácie (od organizácie sa vyžadovalo, aby počas celého obdobia realizácie rešpektovala rodovú rovnosť); a iii) výber potravín a základnej materiálnej pomoci pri zohľadnení osobitných potrieb konečných príjemcov na základe pohlavia, veku a rodinnej situácie.

S cieľom znížiť plytvanie potravinami niektoré členské štáty (najmä BG, EE, ES, IT, LT, LV, MT, PL a SI) distribuovali potraviny s dlhou dobou trvanlivosti a redistribuujú nadbytočné potraviny ďalším (charitatívnym) organizáciám alebo ďalším konečným príjemcom¹⁴. Ostatné členské štáty sa zamerali na minimalizáciu poskytovania nežiaducich výrobkov, a to tak, že zabezpečili, aby výber potravín zodpovedal potrebám a chutiam cieľových skupín (CY, IE, PT a SK). Okrem toho podiel darovaných distribuovaných potravín predstavoval v LU 34 % a v HR 4 %. Podiel darovaných potravín v rámci programu je stále nízky, možno však očakávať zlepšenie v dôsledku dodatočných zjednodušení, ktoré nadobudli začali platiť v auguste 2018.

Niektoré členské štáty zohľadnili širšie klimatické a environmentálne aspekty. Buď sa zamerali na udržateľné materiály (AT, CZ, LU a PL), alebo sa usilovali o minimalizáciu emisií z dopravy a emisií uhlíka (FI, HU, LU a LV), stanovili environmentálne požiadavky pre dodávateľov (FR a HR) a/alebo organizovali vzdelávacie semináre pre konečných príjemcov zamerané na environmentálne otázky (BE, LV a PL).

Vo väčšine členských štátov boli typy potravín poskytnuté konečným príjemcom vybrané na základe konzultácie s odborníkmi v oblasti výživy a/alebo s partnerskými organizáciami¹⁵. Pri prijímaní rozhodnutí sa prihliadalo aj na potreby konečných príjemcov a ich stravovacie návyky. S cieľom pomôcť konečným príjemcom vyvážené sa stravovať

¹³ Článok 5 ods. 11 nariadenia (EÚ) č. 223/2014.

¹⁴ Článok 5 ods. 13 nariadenia (EÚ) č. 223/2014.

¹⁵ Článok 5 ods. 13 nariadenia (EÚ) č. 223/2014.

ponúkli mnohé členské štáty potraviny s nízkym obsahom uhl'ohydrátov, soli, cukru a tuku a s vysokým obsahom bielkovín, vlákniny, vitamínov a minerálov (BG, CZ, ES, HR, LT, PT, SI a SK). Okrem toho v LT museli potraviny vybrané na distribúciu spĺňať vnútroštátne predpisy o výživovej hodnote a vhodnosti na distribúciu. Prostredníctvom sprievodných opatrení mnoho členských štátov poskytovalo konečným príjemcom lekcie či praktické kurzy varenia (BE, FR, HR, LU, MT, PL a SI) a/alebo poradenstvo o zdravej a vyváženej strave (BE, BG, CZ, EE, FI, FR, HR, LU, LV, MT, PL, SI a SK).

ES vykonalo dôkladné posúdenie poskytnutých potravín s cieľom zabezpečiť, aby sa koneční príjemcovia mohli vďaka distribuovaným výrobkom zdravo a vyvážene stravovať. Potraviny museli spĺňať viaceré požiadavky, ako napríklad: i) uspokojiť výživové potreby konečných príjemcov; ii) prispievať k pestrej strave; iii) spĺňať energetické nároky tela a udržiavať zdravú rovnováhu; iv) znížiť výživové nedostatky v skupine obyvateľstva, ktorej je poskytovaná pomoc; a v) pokryť potreby osobitných skupín obyvateľstva (detí), ktoré sú najzraniteľnejšie. Okrem toho je potrebné, aby poskytované potraviny spĺňali fyzikálne, chemické a mikrobiologické požiadavky, ako aj požiadavky týkajúce sa obsahu kontaminantov a označovania. Dané potraviny boli navyše vybraté na základe konzultácie s odborníkmi na výživu.

Štruktúrované prieskumy konečných príjemcov

Prieskumy konečných príjemcov vykonané v roku 2017 členskými štátmi, ktoré realizovali OP I, ukázali, že pomoc poskytnutá z FEAD mala pozitívny vplyv na domácnosti konečných príjemcov. Koneční príjemcovia sa vo všeobecnosti domnievali, že poskytnutá pomoc im alebo iným členom priniesla pozitívnu zmenu. Tak tomu bolo napríklad v prípade 75 % konečných príjemcov v BE, 93% v EE, 93 % vo FI, 87% v IE, 76 % v HR a 73 % na SK. Okrem toho väčšina uviedla, že ešte pred rokom by si oni ani členovia ich domácnosti neboli schopní výrobky distribuované vďaka FEAD kúpiť. To platilo napríklad pre 64 % v EE, 60 % vo FI, 52 % v LU a 80 % na SK.

Z prieskumov vyplynulo, že sprievodné opatrenia sa vo väčšine členských štátov považovali za užitočné alebo veľmi užitočné. Existovala aj pozitívna korelácia medzi realizáciou sprievodných opatrení a celkovou spokojnosťou s pomocou z FEAD. Z prieskumov takisto vyplynulo, že väčšina konečných príjemcov programu boli občania členských štátov, v ktorých bola pomoc distribuovaná (90 % vo FI, 67 % vo FR, 70 % v IT, 87 % v SI), s výnimkou LU, kde väčšinu tvorili cudzí štátni príslušníci. Niekoľko členských štátov takisto uviedlo, že väčšina ľudí, ktorým sa poskytla pomoc v roku 2017, využívala pomoc z FEAD aj v predchádzajúcich rokoch (uviedlo to 85 % konečných príjemcov v EE, 96 % v ES, 76 % vo FI a 81 % vo FR).

Prieskumy takisto poukázali na niektoré oblasti, v ktorých je potrebné zlepšiť poskytovanie pomoci, napríklad pokiaľ ide o množstvo a rozmanitosť poskytovaných potravín a spôsob ich dodávky konečným príjemcom. Koneční príjemcovia v ES požadovali väčšiu rozmanitosť potravín s ohľadom na ich kultúrnu rozmanitosť. Niektorí koneční príjemcovia v EE uviedli, že zaznamenali ťažkosti pri získavaní potravinovej pomoci z dôvodu hmotnosti potravinových balíkov alebo vzdialenosti od distribučných centier. Partnerské organizácie v IT zdôrazňovali vysokú administratívnu záťaž v dôsledku spolupráce s dobrovoľníkmi pri poskytovaní pomoci.

Hodnotenia

Členské štáty, ktoré vykonávali OP II, realizovali hodnotenia alebo výskumné štúdie týkajúce sa programu s cieľom posúdiť systém pomoci a získať prehľad o situácii rôznych cieľových skupín. DE preskúmalo pôvodnú situáciu cieľových skupín, ako aj to, ako ju ovplyvnila podpora z FEAD. Výsledky prieskumu sa použili pri navrhovaní druhého kola financovania z FEAD.

Niektoré členské štáty, ktoré vykonávali OP I, doplnili štruktúrovaný prieskum konečných príjemcov ďalšími hodnoteniami alebo výskumnými štúdiami. FR vypracovalo porovnávaciu štúdiu programu v šiestich členských štátoch, podľa ktorej FR a CZ poskytovali konečným príjemcom najpestrejší sortiment potravín. LT vykonalo úplné posúdenie programu, ktoré slúžilo na identifikáciu niektorých oblastí, v ktorých je potrebné zlepšenie, a to vrátane potreby posilniť doplnkovosť programu s vnútroštátnymi politikami v oblasti práce, zdravotníctva a sociálnych vecí a podporiť výmenu najlepších postupov medzi partnerskými organizáciami.

4. ZÁVER

Praktická realizácia programu FEAD v roku 2017 úspešne napredovala. Väčšina členských štátov mala k dispozícii etablovaný a riadne fungujúci program, ktorý podliehal priebežnému preskúmaniu a zlepšovaniu zo strany riadiacich orgánov. Poskytovanie základnej materiálnej pomoci, ktoré pôvodne zaostávalo, sa nedávno stalo druhým dôležitým prvkom podpory v rámci OP I. Pomoc v prípade niektorých špecifických cieľových skupín, najmä bezdomovcov, dostal väčší počet ľudí ako v minulosti. Existujú však niektoré členské štáty, ktoré sa do roku 2017 stále nachádzali v počiatočnej fáze realizácie a/alebo zaznamenali komplikácie pri dodávaní výrobkov pomoci, čo viedlo k celkovému poklesu finančných údajov v súvislosti s dodávkou potravinovej pomoci.

Po 4 rokoch realizácie mnoho najodkázanejších osôb v EÚ dostáva účinnú pomoc. Napriek obmedzenému rozpočtu FEAD dopĺňa snahy členských štátov riešiť materiálnu depriváciu a bojovať proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu. Z celkového poklesu rizika chudoby v EÚ vyplýva, že sa dosiahol značný pokrok pri dosahovaní cieľov stratégie Európa 2020. V niektorých členských štátoch to ovplyvnilo spôsob, akým sa definuje oprávnenosť konečných príjemcov. Podľa údajov a odhadov partnerských organizácií získalo v roku 2017 podporu z FEAD celkovo 12,9 milióna ľudí.

V mnohých prípadoch bol FEAD schopný poskytnúť pomoc konkrétnym skupinám spomedzi najodkázanejších osôb, ktoré by inak žiadnu pomoc nedostali. To platí napríklad v prípade osôb, ktoré nedostávajú štátnu pomoc, pretože sú tesne nad hranicou chudoby, alebo ľudí, ktorých možno ťažšie kontaktovať, pretože sú bez domova, zdravotne postihnutí, žijú v odľahlých oblastiach alebo nehovoria miestnym jazykom. Úloha partnerských organizácií je v tejto súvislosti kľúčová, keďže majú znalosti a skúsenosti potrebné na to, aby tieto skupiny dokázali osloviť a poskytnúť im príslušnú pomoc. Hodnotenie v polovici trvania poukázalo na skutočnosť, že vďaka fondu FEAD sa zvýšila profesionalita týchto organizácií.

Vzrástla viditeľnosť, ako aj technická úroveň sprievodných opatrení, inovačnej zložky FEAD v porovnaní s predchádzajúcim fondom. Vďaka spomínaným sprievodným opatreniam možno potravinovú a základnú materiálnu pomoc doplniť o špecializované poradenstvo a usmernenia, ako aj o činnosti lepšie zamerané na sociálne začleňovanie prinášajúce špecifickejší prístup zameraný na začleňovanie. Nezáleží na tom, či sú

financované prostredníctvom FEAD alebo nie. Štruktúrované prieskumy takisto potvrdili pozitívnu úlohu, ktorú sprievodné opatrenia zohrávajú.

Pružnosť FEAD, ktorá členským štátom (a partnerským organizáciám) umožňuje prijímať rozhodnutia o tom, ako a kedy osloviť cieľové skupiny, bola kľúčová pri vytváraní vzťahov s konečnými príjemcami, ktoré sú založené na vzájomnej dôvere. V rôznych členských štátoch, ale najmä v tých, ktoré vykonávajú činnosti zamerané sociálne začleňovanie, partnerským organizáciám nejaký čas trvalo, kým oslovili cieľové skupiny a nadviazali s nimi pozitívny vzťah. Boli potrebné rôzne stratégie a partnerské organizácie sa museli prispôbiť rôznym situáciám. Schopnosť partnerských organizácií osloviť cieľové skupiny sa ďalej zlepšovala vďaka nepretržitej výmene osvedčených postupov v sieti FEAD a v rámci expertnej skupiny FEAD, ako aj vďaka konzultáciám s partnerskými organizáciami na úrovni EÚ a vnútroštátnej úrovni. Štruktúrované prieskumy konečných príjemcov mali zásadný význam aj preto, že členským štátom umožnili identifikovať slabé a silné stránky programu, ako aj lepšie sa oboznámiť s cieľovými skupinami.

Niekoľko členských štátov vykonalo v programe významné zmeny, aby zvýšili jeho efektívnosť a zabezpečili väčší vplyv na cieľové skupiny. Stále je však čo zlepšovať. Členské štáty prijali dlhodobé plány, reorganizovali partnerské organizácie a/alebo proces distribúcie a pravidelne zhromažďovali od konečných príjemcov spätnú väzbu. Niektoré členské štáty okrem toho vykonali audity a hodnotenia programu. Okrem toho viaceré členské štáty zvýšili financovanie prebiehajúcich projektov, v prípade ktorých sa preukázalo ich dobré fungovanie (namiesto spustenia nových projektov), rozšírili počet alebo typ zahrnutých cieľových skupín, zlepšili alebo rozšírili druhy výrobkov poskytovaných konečným príjemcom a našli nové spôsoby ako osloviť konečných príjemcov a získať si ich dôveru. Členské štáty by mali riešiť zostávajúce nedostatky, pokiaľ ide o úplnosť výročných správ, pretrvávajúce problémy v súvislosti s dodávaním pomoci a súvisiace otázky finančného plnenia, a to aj prostredníctvom osobitných výročných hodnotiacich zasadnutí.